

Gazdasági szemle.

Írja: *Neugröschel Endre dr.*

A gazdasági helyzet 1930 őszeinek kezdetén.

A magyar gazdasági élet szempontjából az év csak névlegesen kezdődik január első napjával. Valójában a gazdasági év kezdete őszi esik. Több okból. Nálunk, ahol a közgazdaság annyira telítve van politikával, természetes, hogy az egy-egy évre szóló közgazdasági jellegű célkitűzések abban az időben jutnak felszínre, amikor a hosszú nyári szünet után a politikai élet megújodik. Másrészt agrárlétiünk sajátos természetéből is, t. i. abból, hogy a magyar gabonacsata döntő mérkőzései immár évek hosszú sora óta nem a termelés, hanem az értékesítés frontján folynak, okszerűleg következik, hogy egy-egy gazdasági év sorsa felett az őszi értékesítési kampány lefolyása dönt. Végül pedig még a háborús évekből megmaradt a magyar közéletnek egy — sajnos tárgyilag is indokolt — pszichózisa, mely abban nyilvánul, hogy fél a téltől, mely mint egyén és társadalom ellentállóképességét legerősebb próbára tevő évszak mindig új és új szenvedések, szociális-megrázkódítások, politikai válságok rémeivel terhes. Im már évek óta az esztendő legfőbb gondja ez: minél biztosabban, minél sí mábban megúsni a telet; és közgazdasági politikánk ad hoc-irányú természetével mellett természetes, hogy a tél elleni gazdasági defenzíva előkészületei is csak ősszel kerülnek napirendre.

Ilyenformán az őszi lévén a magyar közgazdasági élet döntő évszaka és a gazdasági esztendő tulajdonképpen kezdete, nem lesz talán érdektelen a következőkben röviden felvázolni Magyarország gazdasági helyzetét a nyár és őszi határára, tehát az új gazdasági év kiindulópontján, jelző legfontosabb adatokat.*

A) Konjunktúrajellemzők

I. Árszínvonal

Az árszínvonal csökkenése világjelenség, mely alól természetesen Magyarország sem kivétel. A június—augusztusi időszakban azonban ármozgalmunk iránya szembetűnő módon eltért a külföldétől. A világgiazi konjunktúraérzékeny

* Statisztikai adatforrásul részben a fiatal, de eredményekben a külföld legkiválóbb hasonló intézményeivel versenyző Magyar Gazdaságkutató Intézet 8. sz. gazdasági helyzetjelentése, részben a Magyar Statisztikai Szemle és a Statisztikai Havi Füzetek szolgáltak (Az előbbi statisztikai alapján közölt táblázatok -gal jelzettek.)

árúk¹ reáigibilis indexszáma (1925—1927 átlaga = 100) Ausztriában 5.5%-kal, Németországban 7.4%-kal, az Egyesült Államokban 6.2 %-kal csökkent május 31-től július 31-ig. Magyarországon a csökkenés lényegesen kisebb: 4.3% volt. A hazai konjunktúra tulajdonképpeni jellemzője azonban a specifikusan magyar konjunktúraérzékeny árucikkek² árából összetett árindex; ennek csökkenése júniusban csak 0.8% volt, júliusban pedig ez az indexszám 1.9%-kal emelkedett.

Ezzel párhuzamos irányú a nagykereskedelmi indexszám változása, mely júniusban 1.7%-kal csökkent, júliusban 2.5%-kal emelkedett. A következő kis táblázat:

Nagykereskedelmi árindex		
Időpont	(1925—1927. évek átlaga = 100)	
	mezőgazdasági termékek	egyéb áruk
Május 31	71.2	85.4
Június 31	70.3	84.0
Július 31	74.3	83.8

világosan mutatja, hogy júliusban a nem mezőgazdasági áruk nagykereskedelmi ára csökkent és csak a mezőgazdasági termékek ára emelkedett, ami nyilvánvalóan a bolettörvény életbeléptetésére vezetendő vissza.

A kiskereskedelmi árak alakulása azonban nem tart lépést a nagykereskedelmi indexszel, mint ezt a következő táblázat szemlélteti:

Időpont	A buza-liszt-nagykereskedelmi	A kenyérkiskereskedelmi	A marhaszűz kiskereskedelmi	A férfi cipőkiskereskedelmi		A gyapjuszövet nagykereskedelmi árának a nyers gyapju	
	á r á n a k						
	78 kg-os tiszavidéki buza	A 6-os buza-liszt	Az ökör	A talpbőr	A felsőbőr		
	nagykereskedelmi árához való %-os viszonya indexszámokban (1913=100)						
1930							
Május 31.	96	136	179	113	195	139	172
Június 31	106	154	187	118	187	130	178
Július 31	102	141	179	107	187	134	175
Augusztus 31			195				

Fenti táblázat (melyet természetesen még más árucikkek egész sorozatával ki lehetné bővíteni) világosan bizonyít két tételt:

a) a készáruk (liszt, gyapjuszövet) nagykereskedelmi ára magasabb, semmint azt alapanyagaik nagykereskedelmi ára indokolná; a diszparitás azonban az ipari terméknel (gyapjuszövet) lényegesen nagyobb, mint a mezőgazdasági-nál (liszt);

b) az iparilag feldolgozott áru kiskereskedelmi ára *aránytalanul* magasabb, mint azt a nagykereskedelmi ár indokolná.

A két tétel konjunktúrapolitikai jelentősége azonnal szembeötlik. A kiskereskedelmi árak aránytalansága következtében az árszínvonal esését a fogyasztó nem érzi meg; ugyanazon jövedelem mellett tehát fogyasztóképessége az árak esése dacára sem nő. Ezzel a válság lefolyásából kikapcsolódik az a folyamat, mely depressziós időszakokban korrekтивumként, sőt a konjunktúra megváltozásának lendítőkerekeként szokott hatni: t. i. az alacsony árak (kapcsolatban az alacsony munkabérekkel és kamatlábbal) fogyasztástnövelő hatása, mely fokozott keresletre, ennek folytán a termelés kiterjesztésére, a munkanélküliség megszűnésére, a vállalkozási kedv feleledésére, a kamatláb emelkedésére, egyszóval: konjunktúrafellendülésre vezet.

Ebből a szempontból különösen a kenyérrárak indokolatlanul hatalmas diszparitásának vannak vészes következményei; a fogyasztóközönség legszélesebb, t. i. legszegényebb rétegénél ugyanis az élelmicikkek és ezek között természetesen első helyen a kenyér teszik ki a létfenntartási költségek legnagyobb tételét; ha tehát ennél a tételnél a búza valóságos áralakulásának megfelelő megtakarítások volnának lehetségesek, úgy az ilymódon felszabaduló vásárlóerő a termelés egész vonalán lényeges keresletemelkedést idézhetne fel és minden valószínűség szerint igen érzékenyen enyhítené az egész depressziós gazdasági helyzetet. A péksütemény jelenlegi árának fenntartása annál indokolatlanabb, mert ez az ár 1929 szeptemberében lépett életbe, amikor a búza ára 23 P körül mozgott, szemben a jelenlegi 14 P körüli árral; de még az akkori búzaárhoz képest is aránytalanul magas volt, amennyiben a fenti táblázat szerinti indexszám a tiszavidéki búza nagykereskedelmi árához viszonyítva 144, a 6-os búzalisztéhez viszonyítva 165%-ot.

¹ Rudvas, ólom, cink, gyapjú, ócskavas, lenfonal, kenderfonal, marhabőr, borjúbőr, faggyú, lenolaj.

² Marhabőr, borjúbőr, faggyú, marhabőr, csont, repceolaj, molino és az abból készült nyomott áruk árai közötti különbség, drót, ócskavas és barnaszén.

mutatott. A kormánynak tehát, ha másképp nem, kényszer-rendszabályokkal is be kell átvátoznia a kenyérárnak a népesség létérdekeit egyenesen katasztrofális módon veszélyeztető alakulásába.

Hasonlóan súlyos a helyzet a gyapjúszövet, mint ugyan-csak rendkívüli fontosságú, közszükségleti cikk áralakulásánál; a nyersanyag egy év alatti 35%-os áresését — mint erre a Gazdaságkutató Intézet is különös nyomatékkal rámutat — itt csak 10% erejéig követi a készáru árcsökkenése. E jelenségnek különösen a mezőgazdasági népesség életstandardjára gyakorolt súlyos hatása nem szorul külön magyarázatra.

A fenti tételek egyúttal természetszerűleg átvezetnek az *agrárrolló*, vagyis a mezőgazdasági és ipari termékek áralakulása közötti diszparitás vizsgálatához.

Az agrárrolló indexe, mely a mezőgazdasági ár-indexet az egyéb áruk indexének %-ában fejezi ki, a következő változást mutatja:

Időpont	1909—1913	1925—1927
	átlaga = 100	
1929 január 31.	89.5	106.5
május 31.	87.9	104.8
június 30.	88.6	103.4
július 31.	88.8	103.7
augusztus 31.	82.3	95.9
1930 január 31.	79.0	92.1
március 31.	76.9	89.7
május 31.	71.4	83.4
június 30.	71.8	83.7
július 31.	77.0	88.7

A gabonajegy-rendszer bevezetése néhány fontos ipari *nyersanyag* árának esésével kapcsolatban tehát július hónapban az agrárrolló-index 5 ponttal való javulását mindenesetre elérte. Ez a javulás azonban, mint az az ezideig már rendelkezésre álló adatokból látszik, augusztusban és szeptemberben már nem érezhető. Emellett e rendszer mérlegének felállításánál tekintetbe veendő, az is, hogy a létfenntartási költségeket némileg emelte. A mezőgazdasági népesség leg-szélesebb rétege számára tehát az életstandard szempontjából érezhető javulást nem jelentett.

2. Hitelbiztonság

A fizetésképtelenségi esetek száma és a passzívák összege az 1929. évi adatokkal összehasonlítva az utolsó hónapokban csökkentést mutat. A csökkenés mérvét a következő táblázat* szemlélteti, mely a változásokat az előző év megfelelő hónapjainak százalékában fejezi ki:

Időpont	Az óvatolt váltók		Az új fizetésképtelenségi esetek	
	számánál	értékénél	számánál	a passzívák értékénél
Január	+ 45.4	+ 30.4	+ 122.6	+ 186.9
Február	+ 25.8	+ 5.5	+ 40.0	+ 36.7
Március	+ 24.3	+ 12.0	+ 57.9	+ 119.3
Április	+ 15.5	+ 5.2	+ 32.0	+ 1.9
Május	+ 1.2	+ 2.2	— 3.1	— 28.1
Június	— 1.7	— 23.6	— 0.5	— 17.4
Július	— 15.0	— 26.1	+ 24.2	— 31.0
Augusztus			— 22.0	— 2.3

A táblázat analízise a következő eredményre vezet:

1) A fizetésképtelenségi válság súlyosbodása, mely a folyó év elején még folyamatban, sőt januárban egyenesen rohamos volt, májustól kezdve csökkenő irányzatot mutat. Vajjon ez az irányzat tartós lesz-e, annál bizonytalanabb, minthogy pl. július hónapban az előző évi adatokhoz képest ismét rosszabbodás volt tapasztalható. A szeptemberi adatok pedig az augusztusiakhoz képest mind a fizetésképtelenségi esetek száma, mind a passzívák összege tekintetében kedvezőtlen fejlődést mutatnak, noha a tavaly szeptemberi adatoknál még mindig kedvezőbbek.

2) A passzívák értékének csökkenése a fizetésképtelenségi esetek számának csökkenésénél. — augusztust kivéve — lényegesen nagyobb. Ez a jelenség azonban nyilvánvaló módon a forgalom nagymérvű összezsugorodására és az árszínvonal általános esésére vezetendő vissza. A statisztikai adatsorok kedvező alakulása tehát csak látszólagos és mögöttes valójában a konjunktúra kedvezőtlen alakulása, de legalábbis stagnációja huzódik meg. Ez statisztikailag is könnyen felismerhetővé válik akkor, ha a fizetésképtelenségi statisztika adatait a forgalomcsökkenés és az áresés adataival kombináljuk. E kombináció eredményeképpen a Gazdaságkutató Intézet megállapítása szerint mind a váltóóvatolások, mind a fizetésképtelenségi esetek passzívumainak összege idén kb. 20 százalékkal nagyobb volna, ha a forgalomvisszaesés és áresés nem következik be.

A fizetésképtelenségi esetek megoszlását jogi forma (kényszeregyezés, ill. csőd) szerint a következő táblázat szemlélteti:

Időszak	Az összes új fizetés-képtelenségi esetek közül		A magán v. kényszeregyezést követően keletkezett	Az összes	
	magán v. kényszeregyezés	csőd	csödesetek száma		
1929	I.	144	20	16	36
	II.	141	19	7	26
	III.	142	22	17	39
	IV.	156	19	10	29
	V.	171	20	19	39
	VI.	183	21	8	29
	VII.	133	16	24	40
	VIII.	130	13	17	30
	IX.	141	17	14	31
1930	I.	348	17	13	30
	II.	200	24	20	44
	III.	220	39	29	68
	IV.	211	20	28	48
	V.	166	19	17	36
	VI.	182	21	28	49
	VII.	170	15	42	57
	VIII.				31

Különös figyelmet érdemel a magán-, ill. kényszeregyezést követő csődök számának az összes csödesetek számához viszonyított arányánál észlelhető kedvezőtlen fejlődés. Míg 1929. első 7 hónapjában az arányszám 42 százalék volt, a folyó év ugyanazon időszaka alatt ez az arányszám 53 százalékra emelkedett. A fizetésképtelenné lett vállalatok életképességét tehát a létrejött egyezségek mind kisebb arányban biztosítják csak, ami azt mutatja, hogy a fizetésképtelenségi esetek *intenzitása* növekvőben van. A jelenség magyarázata kézenfekvő. A magán- és kényszeregyezések nagyrésznél a quóta fedezetét túlnyomóan a meglévő árukészletek értékesítéséből befolyó vételár képezi. Az e címen befolyó összegek azonban egyrészt a forgalom, másrészt a nagykereskedelmi árak lényeges csökkenése folytán az elmúlt időszak alatt az előirányozottnál általában lényegesen kisebbek voltak, ami az egyezésben vállalt kötelezettségek be nem tartására és végredményben az esetek aránylag nagy részénél csődre vezetett.

B) Egyes termelési ágak helyzete

1. Mezőgazdaság

Külkereskedelmi politika.

Mezőgazdasági külkereskedelmi politikánk a nyári hónapok alatt igen nagyfontosságú fordulatot vett a bukaresti, a sinajai, majd a varsói agrárkonferenciák határozatai folytán. Konkrét, a piacon, vagy a termésértékesítés folyamatában érezhető eredménye e konferenciáknak magyar viszonylatban még nimes; de a jövő fejlődés szempontjából a hozott határozatok és az azok végrehajtása folytán előállható új közép- és keleteurópai konstelláció hatásai beláthatatlan jelentőségűek.

Mindhárom konferencia abból a közös alapgondolatból indult ki, hogy a közép- és délkeleteurópai mezőgazdasági kivitelű államok a tengerentúli versennyel, valamint a fogyasztó ipari államok elzárkózási politikájával szemben a maguk létérdekeit csak úgy biztosíthatják, ha összefognak és zárt falanxot alkotva a közös érdekeket oly nagy nyomatékkal képviselik egyrészt a tengerentúli versennyel, másrészt a fogyasztóállamokkal szemben, amilyen nyomatékkal a maga elszigeteltségében eddig egyik érdekelt állam sem tudott fellépni.

Ebben az alapgondolatban két tagadhatatlan igazság rejlik: az egyik, hogy a magángazdasági kartellelvsnek a hasonló érdekű államok együttműködésére való alkalmazása folytán a kartellszerűen racionalizált kínálat a középeurópai piacon a fogyasztás szempontjából *döntő* nyomatékkal léphet fel; a másik annak felismerése, hogy a középeurópai ipari kivitelű államok számára a közép- és délkeleteurópai agrárállamok olyan piacot jelentenek, melynek megtartása létérdeke az érdekelt ipari államoknak; ez utóbbiak tehát a *lehetőség határain* belül azok kollektív kereskedelempolitikai követeléseit honorálni lesznek kénytelenek.

A július 22-től 24-ig Bukarestben megtartott konferenciá, melyen Magyarország, Jugoszlávia és Románia vettek részt, sikeresnek mondható annyiban, hogy a három állam érdekeinek közösségét kifelé nyomatékosan kidomborította azzal, hogy egységes szöveget állapított meg az úgynevezett vámfegyverszüneti kérdőív számára, melyet a Népszövetség gazdasági bizottsága a folyó év február és március havában tartott vámfegyverszüneti értekezlettel kapcsolatban a mezőgazdasági kivitelű államok kormányaihoz intézett.

Sikeresnek mondható annyiban is, hogy az érdekelt államok által a jövőben követendő külkereskedelmi politika *álapelvei* tekintetében ugyancsak egységes felfogást juttatott érvényre.

E közös felfogás alapköve a legtöbb kedvezményes szerződési elvvel való szakítás; addig ugyanis, amíg az érdekelt agrárblokk a tengerentúli kiviteli államokkal áregyezményt nem tud létesíteni, a konferencia nem lát más módot a mezőgazdaság rentabilitásának biztosítására, mint az európai behozatali államokkal oly kedvezményes (preferenciális) vámrendszer létesítését, amely az európai mezőgazdasági kiviteli államoknak a tengerentúli exportőrökkel szemben kedvezményes vámpolitikai elbánást biztosít; és pedig ily preferenciális vámrendszer létesítését *külön ipari rekompenzációk nélkül*, minthogy a kedvezményes elbánásnak ez utóbbi feltételhez kötése az agrárblokk államainak mezőgazdasági termelési költségei és fizetési mérlege szempontjából semmi előnyt nem jelentene.

E kedvezményes vámrendszer gondolatának csak logikus továbbfejlesztését képezték a konferencia további elvi állásfoglalásai a beviteli államok részéről alkalmazott mindennemű nyílt, vagy pedig állategészségügyi és növényvédelmi rendszabályokba, vasuti és hajózási tarifákba, továbbá a készárú és nyerstermék vámtételei közötti erőszakosan fel-emelt különbözetbe burkolt beviteli tilalmak ellen.*

Az érdekelt államok közötti kooperáció útját a konferencia negatív a verseny kiküszöbölésében, pozitív pedig mindegyik államban kellő befogadóképességű raktárhálózat létesítésében, a termények korai piacradobását megakadályozó hitelpolitikában, továbbá a terményértékesítési folyamat problémáinak közös megoldásában látta.

Noha a mondottakhoz képest a bukaresti konferencia az agrárblokkhoz tartozó államok érdekközösségének kifejezésre juttatása, egyben pedig a közös alapelvek megformulázása tekintetében sikerültnek mondható, a gyakorlati eredmények szempontjából sajnos túlnyomóan teoretikus keretek között mozgott.

A konferencia ugyanis nem vetett számot a maga legfőbb célkitűzésének, t. i. egy kedvezményes vámrendszer megalkotásának útjában álló, bátran mondhatjuk leküzdhetetlen nehézségekkel. Az európai államok közötti kereskedelmi szerződések legnagyobb része ezidőszertint tartalmazza a legtöbb kedvezményes záradékot. A kedvezményes vámrendszer bevezetése tehát már európai viszonylatban is a jelenlegi kereskedelempolitikai rendszer felborítását követelné. Ennek a rendszernek felborításával szemben azonban nemesak az érdekelt ipari államok majd mindegyikében feltalálható agrárérdekek — melyek védelme a háború utáni autarchikus politika legfőbb gondja volt — szállának sikra, hanem az

* L. még dr. Serbán Iván cikkét a Mezőgazdasági Közöly 1930. évi 8-9. számában, 411. és kk.

északi exportállamok, így különösen Lengyelország és Dánia is. Másrészt a legtöbb kedvezményes záradékot a nagy tengerentúli mezőgazdasági kiviteli államok is élvezik, tehát azok, amelyeknek mint piacoknak megtartása az európai ipari kiviteli államoknak oly nyomatékos létérdeke, hogy az azokkal kötött kereskedelmi szerződések felbontása tőlük még az esetben sem volna várható, ha a tengerentúli államok a maguk kiviteli érdekeinek védelmére döntő politikai befolyásukat nem is használnák fel.

De hogy ezt a politikai befolyást valójában igen nagy nyomattal érvényesítik a délkelet-európai agrárblokknak már pusztán elvi célkitűzéseivel szemben is, az a Népszövetség genfi tanácskozásai alkalmával igen élesen megnyilvánult egyrészt a kanadai delegátus, másrészt az angol dominiumok delegátusainak határozott tiltakozásában. Egyidejűleg pedig a Brüsszelben, szeptember elején ülésezett interparlamentáris kereskedelmi konferencia is oly értelemben foglalkozott a kérdéssel, hogy ipari engedmények nélkül az agrárblokk tagjai vámkedvezményes kívánásaik megértésére nem számíthatnak.

A bukaresti konferencia tehát a való élethez jóval közelebb állt volna akkor, ha a kiutat nem a legtöbb kedvezményes rendszer teljes kiküszöbölésén keresztül, hanem bizonyos *regionális* megegyezések előkészítése útján kereste volna. Erészben útmutatóul szolgálhatott a Nemzetek Szövetsége agrárbizottságának néhány hónap előtt tartott plenáris ülésén előtérbe került osztrák javaslat, amely a legtöbb kedvezményes elv mellett a *szomszéd jog* (Nachbarrecht) alapján való regionális megegyezéseket sürgetett; ezek révén ugyanis egyes szomszéd államok között oly kereskedelmi politikai megállapodások válnának lehetővé, amelyek előnyei azután egyedül a legtöbb kedvezményes záradék révén más államok által nem volnának igénybevehetők.

A konferencia Magyarország szempontjából különösen számbajövő másik fogyatékosága az volt, hogy az érdekelt államok közötti együttműködés közelebbi módozatait határozataiban csak igen nagy általánosságban érintette; holott Magyarország számára éppen ennek a kérdésnek legalább elvi tisztázása igen nagy fontosságú lett volna.

Egyrésztől Románia és Jugoszlávia, másrésztől Magyarország között ugyanis mezőgazdasági struktúra szempontjából mélyreható különbségek vannak. Magyarország mezőgazdasága a belterjesség elvén épült fel, a gépi erő igen nagy mérvű alkalmazásával és a nagybirtokok nagy számánál fogva aránylag magas mezőgazdasági munkabérkomponenssel. Ehhez képest a mezőgazdasági termelési költségek lényegesen magasabbak, mint a másik két állam extenzív, kisbir-

tokjellegű, aránylag primitív eszközökkel, tehát csekély termelési költségekkel dolgozó rendszerével.

Már a termelési költségek különbözősége is arra utal tehát, hogy a magyar mezőgazdaság rentabilitásának biztosítása más értékesítési feltételeket követel, mint a másik két államé. Hozzájárul ehhez a Nyugat felé irányuló export szempontjából fennálló kedvezőbb földrajzi helyzetünk, továbbá gabonakereskedelmünk és exportszervezetünk fejlettebb volta; ezek ugyancsak különleges elbánást indokolnak, mert hiszen egyébként Magyarország a másik két állammal közös értékesítési kampányra csak ráfizethetne.

Hogy ilyen természetű nehézségek a konferencia során valóban felmerülhettek, igazolva látszik azáltal is, hogy a Bukarestben kitűzött elvek praktikus megvalósítását maga elé tűző színajai konferencián Magyarország már nem vett részt mint tárgyaló fél.

E konferencia eredményei a kedvezményes vámok, *különösen német- és csehszlovák viszonylatban* való létesítésének most már konkrét hangsúlyozásán kívül két pontban foglalhatók össze:

1) Jugoszlávia és Románia bizonyos cikkek tekintetében, vámunióra lép.

2) Mindkét ország mezőgazdasági kivitelét egy-egy nemzeti eladási szervezetben központosítja; ezek feladata lesz az ipari termékek behozatalát oly módon szabályozni, hogy az egy-egy kiviteli piacról behozott kész áruk értéke az illető piacra irányuló mezőgazdasági kivitel értékét ne haladja meg.

Ami a két ország között kötött vámuniót illeti, a két ország egymásközi forgalmának csekély volta mellett nyilvánvaló, hogy ez a rendszabály csak a már Bukarestben alap gondolatként fellépett nagyobb külkereskedelmi nyomaték elérésére irányul: az e nagyobb nyomaték segítségével megvalósítandó exportelőnyök gyakorlati megoldásának minden problémáját azonban a behozatali kontingens elvének a fentebb ismertetett második tételbe való foglalása az érdekelt ipari államokra, tehát elsősorban Németországra és Csehszlovákiára hárítja át. A vámunióban képviselt két állam ipari behozatala ugyanis német és cseh viszonylatban a mezőgazdasági kivitelnél lényegesen nagyobb. Csehszlovákiának Jugoszlávia és Románia felé irányuló ipari kivitele kb. 2 milliárd csehkoronát tesz ki,* amivel szemben a vámunió területéről jövő gabona és állatbevitel mindössze 3/4 milliárd. Hasonló a helyzet német viszonylatban. Németország Jugoszláviába irányuló ipari exportja kb. 152 millió márka, behozatala Jugoszláviából ennek kb. fele. (Igaz viszont,

* L. Gerhard Schacher cikkét az *Europawirtschaft* 1930. évi 9. számában.

hogy Románia már lényegesen nagyobb tétellel szerepel a német behozatalban.)

Ha tehát a vámuniónak a kontingens elvét tényleg sikerül megvalósítania, úgy Németország és Csehszlovákia kénytelen lesz, ha csak a vámunió területére irányuló exportját az eddigi keretek között fenn akarja tartani, mezőgazdasági behozatalának az eddiginél lényegesen nagyobb százalékát a vámunió területéről fedezni. Hogy ez különösen csehszlovák viszonylatban az eddigi magyar kontingenst rendkívül érzékenyen érintené, magától értetődik.

Mínthogy azonban az érdekelt ipari államok állásfoglalása a jugoszláv—román kontingenciációs elvvel szemben még nincs lerögzítve, különösen a miniszterelnöknek Genfben bizonyos regionális szerződések tekintetében folytatott tárgyalásai alapján remélhető, hogy a kormány a közeljövőben újra meginduló osztrák és cseh szerződéses tárgyalások során képes lesz a magyar agrártermékek számára ezekben a viszonylatokban, is kihasználni a termékek kvalitása, valamint a földrajzi fekvés szempontjából javunkra mutató előnyöket.

Augusztus végén fontos mozzanata volt az európai agrárkérdés történetének, a varsói—mezőgazdasági értekezlet, amelyen Magyarországon kívül Lengyelország, Románia, Jugoszlávia, Bulgária, Csehország, Lettország és Észtország vettek részt.

A konferencia célja egyrészt a mezőgazdasági kiviteli államok egymásközi versenyének területi tanulmányozása, másrészt a mezőgazdasági kivitel racionalizálása és központosítása, a verseny kiküszöbölése módjainak megbeszélése, továbbá a kiviteli prémiumok kérdése és végül az állategészségügyi kérdéseknek, különösen azok protekcionista módon való felhasználásának, megvitatása. A konferencia határozatai a következők:

1) A konferencia felszólítja a kormányokat, hogy tanulmányozzák az agrárexport ujjaszervezésére rendelkezésre álló eszközöket és erészben a lehetőséghez képest kölcsönös és többoldalú megállapodásokat kössenek egymással.

2) Az érdekelt kormányok egységesítsék a mezőgazdasági kivitelre vonatkozó statisztikai módszereket és a statisztikai eredményeket 1930. november 1-től kezdve cserélik ki.

3) A résztvevő államok intézzenek oly közös beadványt a Népszövetséghez, amelyben az exportprémiumok megszüntetését tárgyzó nemzetközi megállapodást sürgetnek.

4) Varsóban legkésőbb november 10-ig u. n. közleplejratú agrárhitelek tervezetének kidolgozására államközi bizottság üljön össze.

5) Az agrárváltság megoldásának egyetlen hatékony

eszköze a legtöbb kedvezmény elvével való szakítás és az európai gabonaimport-államokkal kedvezményes vámrendszer létesítése az európai származású agrártermékek védelmére.

6) Állandó kontaktus létesítése a résztvevő államok között minden agrárjellegű probléma tekintetében, továbbá a konferenciának minden évben legalább egy ízben, első ízben 1931. őszén való megismétlése.

Noha a fentismertetett határozatok szintén csak bizonyos teoretikus keretek között mozognak, az alapelv: t. i., hogy az európai mezőgazdasági termelést a fogyasztással összhangba kell hozni, a kiviteli államok versenyét a fogyasztópiac kartellszerű feloszlása útján ki kell küszöbölni és az ú. n. „európai gondolatot“ az ipari államok gabonaszükségletének fedezésénél elsősorban az európai kiviteli államok gabona feleslegeinek felvételével is meg kell valósítani, olyan utat nyitnak meg az agrárkérdés megoldása számára, amely alighanem járhatónak fog bizonyulni.

(Befejező közlemény következik.)

JOGGYAKOTLAT

Számszerű tévedés kiigazítása (30 évi adómentesség helyett lefokozás 15 évre) az elévülési időn belül törvényesen eszközölhető. (500/P. M. H. sz. Ö. 19. §. 3. bek. (Közigazgatási Bíróság 11.019/1927. P. szám.) Nem lehetett a panasznak helyet adni a panaszolt határozatban foglalt s e bíróság által is elfogadott okokon felül azért sem, mert a panaszos az ideiglenes adómentesség iránt előterjesztett beadványában azt adja elő, hogy a korábbi építmény már szinte lakhatatlanná vált és ez alapon maga is csak 15 éves adómentesség megállapítását kérte, amiből nyilvánvaló, hogy tévedésből lett az adómentesség 30 évre megadva, már pedig a számszerű tévedés kiigazítása az elévülési időn belül, az 500/P. M. számú H. Ö. 19. §. (3.) bekezdése értelmében törvényesen eszközölhető.

A szolgálati illetmény adómentességének meghatározásánál a szolgálati illetményt terhelő nyugdíjalapjárulék nem hozható levonásba. (Közigazgatási Bíróság 145. számú jogegységi megállapodása.) Az 1927. évi 500/P. M. számú H. Ö. 5. §-a azokat a jövedelmeket sorolja fel, amelyek nem esnek jövedelemadó alá. Az 5. §. 10. b) pontja szerint nem esnek jövedelemadó alá az egyházi javadalmaknál és a magánszolgálatban alkalmazottaknál — ideértve a munkásokat is — az alkalmazottak kereseti adója alá eső szolgálati illetmények és ellátások, ha azok az évi 3600 pengőt nem haladják meg.